

פרשת שופטים ”ההולך עמכם להילחם לכם”

עיינ רמב”ן דברים כ פסוקים א-ט.

הערות ושאלות

1. א-ה - להבנת המשפט הראשון ברמב”ן, עיינ הקדמתו לספר דברים. יש כמה מצוות מחודשות בספר דברים, ולא היה צורך לטפל בהם עד עכשיו, שעדיין לא התעסקו במהלכי מלחמה.
2. כדרכו, הרמב”ן מסביר כמה דברים בדיבור המתחיל אחד. (אמנם, אין זה דרכו של רש”י, שאינו מטפל ביותר מקושיה אחת בכל דיבור המתחיל). הרמב”ן עונה כאן על חמש קושיות לפחות. מהן הקושיות, ואיך מתרץ אותן הרמב”ן? שימו לב: הראשונים מטפלים בקושיות במקרא. אין הם מסבירים אלא אם כן יש קושי בפסוק. עמוד על הקושי!
3. למה שלשת אלו חוזרים משדה הקרב? עיינ רש”י וא”ע פסוק ה. במה נחלקו רמב”ן וא”ע עם רש”י? עיינ רש”י לפסוק ו. שימו לב למחלוקת רש”י ורמב”ן בפסוק זה.
4. ו - מהו פירוש הרמב”ן ל”ולא חללו”? עיינ א”ע. למה הרמב”ן וא”ע אינם רוצים לפרש כדרשת חז”ל וכמובא בפירש”י.
5. ח - עיינ מחלוקת רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא ברש”י. שימו לב, גם לעיל, פסוק ה’, חולקים תנאים הללו בפירוש ”פן ימות”, האם יש חשש ממשי של מות או האם החשש ממות הוא רק פסיכולוגי? כלומר, מי חושש - אנחנו או הוא בעצמו? כפי איזה תנא פירש הרמב”ן לעיל בפסוק ה’?
מה קשה לרמב”ן בפסוק זה לפי פירוש רבי יוסי הגלילי?
6. הירא ורך הלבב - מה קשה לרמב”ן? עיינ א”ע.
7. הרמב”ם מונה במניין המצוות מצות לא תעשה ”לא תערוץ מפניהם” (לעיל ז, כא), שלא לירא מן האויבים. (עיינ ספר המצות, לאוין נח, ולשונו בהלכות מלכים ז, טו). אמנם, הרמב”ן השיג עליו שם, וכתב שזוהי הבטחה ולא אזהרה. במקום המצוה ההיא הרמב”ן בהשגות (לאוין י) מונה את המצוה כאן, כדעת בה”ג, שלא יבוא הירא ורך הלבב במלחמה. ”ולא ימס את לבב אחיו כלבבו” - מה קשה לרמב”ן לפי הבה”ג מבחינה לשונית?
8. ט - במה נחלקו רש”י ורמב”ן בפסוק זה? מה קשה להם?
9. לפי הרמב”ן באיזה מקרים הקב”ה עושה נס נגלה על ידי שינוי דרכי הטבע?
10. בפרשה זו הרמב”ן כתב בקיצור שלשה יסודות חשובים בהשקפתנו על המלחמה ודרכיה. עמוד עליהם.

תשובות

1. הקושי: היכן מצוה זו מוזכרת בארבעה חומשים הראשונים?
רמב”ן כתב שזוהי מצוה מחודשת וכו”.
 2. קושי 1: איך פסוק זה מסביר מדוע לא יראו ולא יחפזו ולא יפחדו מפני האויבים.
התשובה: טעם כי ה’ אלקיכם וכו” ההולך עמכם – כי הם לא צריכים לבטוח בגבורתם אלא בחסדי ה’.
 - קושי 2: המלה ”לכם” מיותר.
 - התשובה: להלחם לכם עם איביכם - כי יפילם לפניכם לחרב.
 - קושי 3: הבטחת נצחון כזו יפה היא לכלל, אולם, אין כאן סיבה שהיחיד לא יפחד.
התשובה: אם עובדים את ה’ והכל כשורה, לא ידח ממנו נדח. להושיע אתכם - שלא יפקד מהם איש, ולכן אף היחיד אינו צריך לפחד.
 - קושי 4: לשם מה גם הכהן וגם השוטרים מדברים עם העם?
התשובה: הכהן מדבר על דרך נסית, והשוטרים מדברים על נוהג שבעולם.
 - קושי 5: למה שלשת אלו שבים משדה הקרב?
אין לבם אל המלחמה, אלא לבם אל ביתם, ויתכן שעקב זה ינוסו משדה הקרב.
3. למה שלשת אלו שבים משדה הקרב?
כאמור לעיל, התשובה לפי הרמב”ן, כי אין לבם אל המלחמה, אלא לבם אל ביתם, ויתכן שעקב זה ינוסו משדה הקרב. וכן פירש א”ע. ”פן ימות” הוא באופן פסיכולוגי. כלומר, זה מה שהם חוששים. אולם, רש”י פירש שעגמת נפש הוא זה, ”פן ימות”, כמשמעו. כלומר, פן ימותו אם לא יחזרו, וזה יגרום לעגמת נפש של הכלל.
4. רש”י פירש שלא פדאו בשנה הרביעית, כדין כרם רבעי. אולם ע”א ורמב”ן סוברים שאין זו סיבה מספקת שלבו לא תהיה בשדה הקרב אלא לכיוון ביתו.
5. לעיל הרמב”ן הסביר כפי ר’ יוסי הגלילי, ”פן ימות” באופן פסיכולוגי. כאן פירש את דעת שניהם. אמנם, לפי ר’ יוסי הגלילי קשה, הרי הכהן הבטיח שלא ימותו בשדה הקרב, על מה יש לו לירא ולפחד? לכן הסביר שמי שיחשוש שימות הם עוברי העבירה, ובגלל זה הם יפחדו וינוסו משדה הקרב.
6. מהו ההבדל בין הירא ורך הלבב? ירא - חסר בטחון בה’ (חוסן דתי); רך לבב - חלש בטבעו (חוסן פסיכולוגי).
א”ע - להכות אחר; לסבול מכת אחר.
7. נראה שהפסוק כותב כאן תוצאה ולא ציווי.

8. לשם מה כתוב על פיקוד שרי הצבאות בראש העם, הרי פשוט שזוהי דרך המלחמה הרגילה. וכי התורה צריכה ללמד אותנו דרכי טקטיקת המלחמה? רש"י הסביר על הזקיפין. אולם, הרמב"ן פירש שיש כאן ציווי להילחם בדרך הטבע, ולא להסתמך על הנס. ועיין ספורנו, שממנים את הקצינים רק אחרי חזרת החוזרים, שמא אחד מהחוזרים הוא שר צבא, וימס לבב כל העם.

9. כשאין שם דרך הצלה אחרת או כשיש רצון להודיע את שמו לצריו.

10. (א) לא להסתמך על גבורה אנושית במלחמה, כי מחסדי הקב"ה שהוא לוחם עבור היראים ממנו והמיחלים לחסדו.

(ב) הקב"ה לוחם לכם על ידי שאתה מפילם בחרב. הלחימה בדרך הטבע, ולה' הישועה.

(ג) דרך ה' בהנהגת העולם היא דרך הטבע ונס נסתר, ואין הוא מביא נס נגלה ושינוי דרכי הטבע אלא במקרים מסויימים.